

Over objectiviteit

Redactioneel

De Academische Boekengids 29, oktober 2001, p. 2.

Sinds de negentiende eeuw is de 'aap aan tafel' een bekend tafereel in dierentuinen. Aan een gedekte tafel schenken apen elkaar een kopje thee in, dat ze keurig opdrinken nadat ze er met een lepeltje in geroerd hebben. Wij vinden dat grappig en lachen erom. Waarom eigenlijk? Omdat wij onszelf en onze waardigheid graag in gunstige zin en liefst 'fundamenteel' onderscheiden van andere dieren. Wij zijn de enigen die met vork en mes eten - volgens Norbert Elias een teken van beschaving, al denken bepaalde Afrikaanse volkeren die het met de handen doen daar anders over - en dat willen we graag zo houden. Het onderscheid tussen mens en dier kent vele varianten: het zou dieren ontbreken aan symbolische voorstellingen, inlevingsvermogen, intenties, complexe emoties, dieren kunnen zich niet in het perspectief van een ander verplaatsen en hanteren geen gebruiksvoorwerpen; dieren zijn door instincten aangedreven stimulus-responsmachines en slechts onder de hogere diersoorten zien we simpele leerprocessen zoals imitatie (vandaar het na-apen). Niets is minder waar, zoals Frans de Waal in zijn nieuwste boek *The Ape and the Sushi-master* aantoonde.

Tot welke wetenschappelijke arrogantie zo'n meestal stilzwijgende aanname over fundamentele mens-diersverschillen kan leiden, bewijst een prachtige anekdote in dit boek. Midden jaren zeventig observeerde De Waal dat chimpansees elkaar na een gevecht intensief kussen en omhelzen. In die tijd werkte hij samen met psychologen uit Amsterdam, waar de behavioristische traditie het dominante wetenschappelijke paradigma was. Nu is het toekennen van geestestoestanden aan dieren voor behavioristen even ondenkbaar als het bestaan van bovennatuurlijke krachten - Ronald Plasterk bedacht hiervoor het mooie begrip 'ietsisme' - voor een atheïst. Het was dan ook vloeken in de kerk toen De Waal en zijn collega's het gedrag van de chimpansees als 'verzoening' interpreteerden. Dit vonden de Amsterdamse psychologen klinkklare nonsens. Terwijl de Amsterdammers gespecialiseerd waren in het conditioneren van ratten met een enkel uitstapje naar de Skinner-box waarin men duiven kunstjes leert, matigden zij zich tot verbazing van de jonge Frans de Waal niet alleen een oordeel aan over primaten, maar namen zij ook hun Utrechtse collega's niet serieus. Voorzichtig suggereerden de Utrechtse onderzoekers een bezoek aan de dierentuin in Arnhem, waar men de kussende chimpansees in levende lijve kon zien. De Amsterdammers vonden dit volstrekt zinloos en zelfs 'bedreigend voor de objectiviteit': 'real-life'-waarnemingen passen immers niet in het door hen gekoesterde rigoureuze experimentele model, waarin elke conditie volledig onder controle is. Arme objectiviteit.